
Lastenkirjainstituutin kirjastostrategia

2013–2017

Lastenkirjainstituutti

Lastenkirjainstituutin kirjastostrategia 2013–2017

KIRJASTO NYT

Lastenkirjainstituutti on asiantuntijaorganisaatio, jonka toiminnan tarkoituksena on edistää lasten- ja nuortenkirjallisuuden ja lastenkirjan kuvitustaiteen tuntemusta ja tutkimusta. Lastenkirjainstituutti on verkostoitunut alan keskeisten koti- ja ulkomaisten organisaatioiden kanssa.

Lastenkirjainstituutin kirjasto on Suomessa alansa ainoa, ja se tukee instituutin toiminta-ajatusta ja tavoitteita. Erikoiskirjaston 70 000 niteen kokoelma on avohyllyllä kaikkien vapaasti käytettävissä. Kirjastoon talletetaan Suomessa julkaistu lasten- ja nuortenkirjallisuus 1–3 kappaleena aineistoa laadullisesti arvottamatta. Tutkimuskirjakokoelman tavoitteena on palvella tutkimusta monipuolisesti ja innostavasti. Kokoelma kasvaa vuosittain noin 2 000–2 500 kirjalla, ja sitä täydennetään myös arkistolahjoituksin.

Tutkimuskirjallisuus ja suuri osa lasten ja nuorten kaunokirjallisuudesta on luetteloitu kirjaston Onnet-tietokantaan. Tutkimuskirjallisuus on lainattavissa. Muut aineistot tarjotaan käyttöön ensisijaisesti instituutin omissa tiloissa tai niitä välitetään kaukolainoina lukusalilainoiksi.

Kirjaston aineistoja voi hyödyntää myös verkkosivujen kautta. Onnet-tietokanta on mukana Frank-monihaussa ja Erikoiskirjastot.fi-hakuportaalissa. Kirjasto kuuluu Erikoiskirjastojen ja tietopalvelujen verkostoon (EriK), joka valvoo erikoiskirjastojen etua ja tekee erikoiskirjastoja näkyväksi osaksi kirjastoverkkoa, omaa kehysorganisaatiotaan ja yhteiskuntaa.

Lastenkirjainstituutin nykyiset tilat on saatu käyttöön keväällä 1999 ja kirjaston käytössä niistä on noin 350 m² (tilat yhteensä 540 m²). Kirjastossa työskentelee yksi kirjastoammattilainen. Lastenkirjainstituutin päärahoittajat ovat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Tampereen kaupunki.

2000-LUVUN MUUTOKSET JA UHAT

Sekä kirja- että kirjastomaailma on muuttunut paljon Lastenkirjainstituutin perustamisesta vuonna 1978 (nimellä Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti). Lasten- ja nuortenkirjojen julkaiseminen on kaksinkertaistunut 30 vuoden aikana. Lasten- ja nuortenkirjoja talletetaan ja luetteloidaan aktiivisesti monien kirjastojen kokoelmiin, ja asiakkaat käyttävät niitä itsenäisesti kirjastojen omien portaalien kautta. Internetin ja verkkopalvelujen monipuolistumisen myötä kasvava osa tutkimuskirjallisuudesta hankitaan suoraan verkosta e-kirjoina tai muina sähköisinä tiedonlähteinä.

Lastenkirjainstituutin kirjaston kokoelma on kirjakokoelma, jonka varaan tietopalvelu ja näyttelytoiminta ovat pohjautuneet. Kokoelma on laaja ja ainutlaatuinen, mutta kirjastotyön haasteena on kirjastoalan yleinen muutos, jossa sähköiset aineistot ja asiointi nousevat yhä enemmän etualalle.

Ajantasaisen tutkimuskirjaston ylläpito on vaikeutunut. Kirjastossa toimitaan hyvin taloudellisesti. Tutkimuskirjallisuutta hankitaan vuosittain noin 3 000 euron määrärahalta, mikä riittää 40–50 kirjan ostamiseen ja muutaman ammattilehden tilaukseen. Kirjaston budjetti ei mahdollista erilaisten tietokantojen, elektronisten lehtien tai muiden elektronisten aineistojen hankkimista. Yhdistyspohjaisella kirjastolla ei ole mahdollista liittyä kaupunginkirjastojen tai yliopistokirjastojen yhteissopimuksiin.

Kattavan lasten- ja nuortenkirjakokoelman hankinta ja ylläpito on tullut entistä työläemmäksi. Uudet lasten- ja nuortenkirjat pyydetään vuosittain noin 150 eri kustantajalta lahjoituksina. Vanhoja kirjoja saadaan yksityisiltä lahjoittajilta. Kustantajilta ei saada äänikirjoja, cd-levyjä tai e-kirjoja eikä kirjastossa ei ole teknisiä laitteita käyttää sähköisiä tallenteita. Ongelmana on myös se, ettei koko aineistoa ole vielä saatu luetteloitua tietokantaan.

Kirjaston aineistoa ei hyödynnetä tarpeeksi. Sekä asiakaskäynnit että tietopalvelu ovat vähentyneet viimeisten viiden vuoden aikana. Lainaus on runsasta alkuvuosikymmeniin verrattuna, mutta ei ole enää kasvanut. Erilaiset kirjastojen yhteiset tietokannat vastaavat nykyisin moniin tiedontarpeisiin. Tampereen kaupunginkirjaston läheisyys sekä sen ja Varastokirjaston hyvät kokoelmat vähentävät painetta lasten- ja nuortenkirjojen lainaamiseen suurelle yleisölle. Opiskelijat ovat suurin käyttäjäryhmä, mutta hekin löytävät kokoelman huonosti eivätkä osaa hyödyntää Onnet-tietokantaa tarpeeksi.

Kirjastotila on käymässä ahtaaksi. Kirjastosalin vapaa hyllytila on loppumassa ja pienet varastotilat ovat täynnä. Näyttelyihin ja aineiston esilläpitoon ei ole riittävästi tilaa.

Henkilökuntaa ei ole pystytty palkkaamaan toivotulla tavalla. Kirjaston niukat henkilöresurssit vaikuttavat kaikkeen kirjastossa tehtävään työhön, kuten kirjahankintaan, luettelointiin, poistoihin, näyttelyiden laatimiseen, tiedotukseen ja kirjastotoiminnan kehittämiseen. Myös harjoittelijoiden ja muiden lyhytaikaisten työntekijöiden ohjaaminen kuormittaa. Henkilökunnan vähyys on kirjaston nykyisenlaajuisenkin toiminnan kannalta merkittävä riski. Nykytoimintojen ylläpidon lisäksi pitäisi luoda uusia

palveluita, jotka vastaavat tämän päivän tarpeita. Asiantuntijapalveluiden kysynnän lisääntyminen on havaittu tieteellisissä kirjastoissa eri puolilla maailmaa.

KIRJASTON VAHVUUDET, TULEVAISUUDEN VISIO JA STRATEGISET TAVOITTEET

Kirjasto muodostaa ainoana laitoksena Suomessa kokonaiskuvan lasten- ja nuortenkirjallisuudesta ja sen tutkimuksesta. Se tarjoaa tietoa ja elämyksiä niin paikallisille asukkaille kuin kirjallisuus- ja kasvatustieteen ammattilaisille, opiskelijoille ja tutkijoille valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Kirjasto palvelee myös mediaa.

Kirjasto on toimiva ja ainutlaatuinen lastenkirjallisuuden erikoiskirjasto – tunnettu, ajantasainen ja käytetty.

Kokoelmatyössä keskitytään jatkossakin kirjamuotoiseen aineistoon. Tutkimuskirjallisuus on olennainen osa kirjastoa ja se tullaan säilyttämään vahvana ja ajantasaisena kokoelmana, jota tutkijat ja alan ammattilaiset hyödyntävät. Historiallisestikin merkittävä lasten- ja nuortenkirjakokoelma mahdollistaa sekä tutkimus- että näyttelytoiminnan ja toimii yleisten kirjastojen kokoelmatyön tukena. Yhteistyömahdollisuudet museoiden ja muiden kulttuuritoimijoiden kanssa ovat hyvät. Erikoiskokoelmat kuten Tove Janssonin ja Maija Karman kotikirjastokokoelmat kiinnostavat sekä kuvituksen että kirjallisuuden ystäviä. Kirjastossa laaditut näyttelyluettelot, tilastot ja muut selvitykset tarjoavat apua sekä kotimaisen että yleisen kirjallisuuden opiskeluun ja muuhun tiedontarpeeseen.

Lastenkirjainstituutin kirjaston tavoitteena on riittävän suuret, hyvin varustetut ja helposti saavutettavat tilat. Henkilökunnan määrän tulee vastata työn laatua, määrää ja erityisvaatimuksia. Nämä perusedellytykset vahvistavat kirjaston toimintaa ajantasaisena, erikoistuneena ja innostavana kirjastona asiakkaille ja työympäristönä henkilökunnalle.

TOIMENPIDE-ESITYKSET

Kokoelmapolitiikka

Tampereella sijaitsevan Lastenkirjainstituutin kirjaston kokoelmat tunnetaan sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Kokoelman laadukkuus saavutetaan saattamalla luettelointi ajan tasalle tietokantaan ja järjestämällä kokoelma hyvin esille. Kokoelmaa karsitaan tarkistettujen kokoelmapolitiikan perusteiden mukaisesti (liite 1). Lahjoituksia vastaanotetaan lahjoitussäännön mukaisesti. Vapaakappalelain uudistustyöhön osallistutaan aktiivisesti ja kirjastolle esitetään lasten- ja nuortenkirjojen vapaakappaleoikeuksia.

Luettelointi ja tietokanta

Lasten- ja nuortenkirjojen luetteloinnissa painotetaan minitiedoin luettelointia, jotta saadaan koko kokoelma mahdollisimman pian kokonaan Onnet-tietokantaan siirretyksi. Minitiedoin luettelointi tarkoittaa, että kirjat luetteloidaan ilman asiasanoja ja tiivistelmiä. Tutkimuskirjallisuus luetteloidaan edelleen aiempien periaatteiden mukaisesti, mutta työtä helpotetaan hankkimalla poimintaluettelointimahdollisuus suomalaisten kirjastojen yhteistietokanta Melindasta Kansalliskirjaston ylläpitämän Fennican lisäksi.

Ajantasaisuuden saavuttamiseksi haetaan projektirahoitusta aineiston luetteloimiseksi tietokantaan. Varmistetaan Onnet-tietokannan mukanaolo ja näkyvyys kirjastoalan yhteistyöhankkeissa. Kansallisen metatietovarannon (ns. yhteisluettelon) kehittämishanketta seurataan yhteistyössä muiden erikoiskirjastojen kanssa. Erikoiskirjastojen siirtyminen yhteisluetteloon tapahtuu alustavien tietojen mukaan vuonna 2015.

Lainaus ja tietopalvelu

Lainausperiaatteet tarkistetaan. Arkistokappaleita annetaan kaukolainaksi lukusalikäyttöön. Kirjaston aktiivista käyttöä lisätään parantamalla dialogia nykyisten ja potentiaalisten käyttäjien kanssa.

Asiantuntijapalvelut

Hallitusti järjestetty kokoelma mahdollistaa yksilöllisen ja asiantuntevan palvelun sekä tutkijoiden, harrastajien että kirja-alan ammattiväen tarpeisiin. Kirjasto tarjoaa tausta-aineistoja ja tilastotietoa instituutin vuosittaisen Kirjakori-seminaarin ja muiden tilaisuuksien tueksi. Kirjastonkäytön koulutusta ja muita teemaopastuksia toteutetaan sekä yksityisille että ryhmille. Vierailijoiden samoin kuin potentiaalisten kävijöiden kiinnostusta herätetään kokoamalla näyttelyitä ja tarjoamalla luetteloita ja kirjapaketteja myös sähköisesti.

Tiedotus ja markkinointi

Tunnettuutta lisätään verkottumalla alan toimijoiden kanssa, etsimällä uusia yhteistyökumppaneita, lisäämällä sähköistä näkyvyyttä ja hyödyntämällä sosiaalista mediaa. Tiedotusta kirjaston resursseista lisätään suoraan yliopistojen laitoksille ja ainejärjestöille. Kirjaston kokoelmia esitellään messuilla, kirjallisuustapahtumissa ja erilaisissa koulutustilaisuuksissa. Käyttäjien yhteystietoja hyödynnetään kirjaston tiedottamisessa entistä aktiivisemmin.

Tilat ja Luovien alojen keskus -suunnitelmat

Hyllytilaa tehostetaan karsimalla kokoelmaa, mutta tarvitaan myös muita ratkaisuja, koska kirjaston nykyiset tilat eivät riitä vuosikymmenen lopulle. Seurataan aktiivisesti Luovien alojen keskuksen suunnittelua. Jos hanke toteutuu, selvitetään uuden tilan tuomat mahdollisuudet kirjaston toiminnalle. Jos hanke ei toteudu tai Lastenkirjainstituutti ei muusta syystä ole hankkeessa mukana, instituutin täytyy neuvotella muista tilaratkaisuista Tampereen kaupungin kanssa. Tavoitteena on jatkossakin tilat, joissa sekä tamperelaiset että muut asiakkaat viihtyvät ja pääsevät tutustumaan eri sukupolvia yhdistävään lasten- ja nuortenkirjamaailmaan.

Työntekijät

Kirjastoon tulee palkata ainakin toinen vakituinen työntekijä kirjastoammatillisia töitä ja vastuuta jakamaan. Myös kunnolliset työolosuhteet, riittävä työterveydenhuolto ja pääsy omaa ammattitaitoa ylläpitävään koulutukseen taataan Lastenkirjainstituutin toimintasuunnitelmien mukaisesti.

Liite 1

Kokoelmapolitiikkaa koskevat tarkistukset

Lainakappaleet

Kirjoista talletetaan pääsääntöisesti yhdet kappaleet. Ennen vuotta 1950 julkaistuista kirjoista ja kuvakirjoista voidaan tallettaa kaksoiskappaleet, mikäli kokoelman etu niin vaatii. Jo luetteloituja toisia ja kolmansia kappaleita poistetaan harkinnan mukaan. Ennen vuotta 1920 julkaistujen kirjojen kolmoskappaleet poistetaan pääsääntöisesti.

Sarjakuvakokoelma

Tallennetaan pääasiallisesti kotimaista lapsille ja nuorille suunnattua sarjakuvaa. Käännössarjakuvaa kerätään vain harkinnan mukaan. Olemassa oleva kokoelma säilytetään näyttelykäyttöä varten.

Kummikirjakokoelma

Erillinen kummikirjasto puretaan palauttamalla kirjat omille paikoilleen hyllyyn. Luettelot kummeista ja kummikirjoista pidetään esillä muun muassa kotisivuilla ja esitteissä.

Vieraskielisen kirjallisuuden erikoiskokoelma

Kokoelmaa karsitaan niin, että talteen jäävät klassikko- ja muu tärkeänä pidettävä aineisto.

Ns. Fennica-kokoelma

Suomessa painettuja tai suomalaisen kustantajan kustantamia muunkielisiä kirjoja ei enää tallenneta, elleivät niiden tekijät ole kotimaisia tai muuten Suomessa vaikuttavia.

Kirjavinkkauskirjat poistetaan ja lahjoitetaan eteenpäin koulukirjastoihin.

E-aineistot

Kartoitetaan e-aineistojen linkkiluettelot ja välitetään hyväksi havaittuja aineistoja verkkosivuillemme tutkijoiden käyttöön. Muutoin tässä vaiheessa seurataan e-kirjojen käytön ja hinnoittelun vakiintumista.

Ammattilehtien ja lasten- ja nuortenlehtien kokoelmat

Kysymys lehtikokoelmasta vaatii syventymistä ja päätösten vaikutusten huolellista kartoittamista. Tällä erää toimintatavat säilytetään nykyisellään, mutta asiaa tarkastellaan myöhemmin uudelleen.

Vapaakappaleet

Seurataan vapaakappalekäytännön muutoksia.

Lastenkirjainstituutin kirjastostrategiatyöryhmä (2012-2013)

Instituutin kirjastostrategiatyöryhmän vetäjänä toimi kirjastoneuvos Tuula Martikainen ja jäseninä kirjastotoimenjohtaja Tuula Haavisto Tampereen kaupunginkirjastosta, osastonjohtaja Leena Horsma-aho Tampereen yliopiston kirjastosta, opiskelijajäsenenä Sini Helminen Helsingistä sekä instituutin henkilökunta kokonaisuudessaan eli toiminnanjohtaja Maria Ihonen, kirjastonhoitaja Päivi Nordling ja toimistos sihteeri Seija Haapakoski. Esitystä kommentoivat instituutin kirjastotoimikunnan jäsenet kirjastonhoitaja Irmeli Isomäki Valtion taidemuseosta ja sivistystoimentarkastaja Anneli Ketonen Pohjanmaan ELY-keskuksesta.

Lastenkirjainstituutin hallitus hyväksyi kirjastostrategian kokouksessaan 3.4.2013.

LASTENKIRJAINSTITUUTTI

Puutarhakatu 11 A, 33210 Tampere
(03) 3141 8400, faksi (03) 3141 8440
info@lastenkirjainstituutti.fi
www.lastenkirjainstituutti.fi